

नामांक

Roll No.

--	--	--	--	--	--	--

135162

No. of Questions – 20

No. of Printed Pages – 8

VU-90-Jyotish Shastra

ज्योतिष शास्त्रम्

वरिष्ठ उपाध्याय परीक्षा, 2022

समय : 2 घण्टे 45 मिनट

पूर्णांक : 56

परीक्षार्थिभ्यः सामान्यनिर्देशाः

- (1) परीक्षार्थिभिः सर्वप्रथमं स्वप्रश्नपत्रोपरि नामाङ्काः अनिवार्यतः लेख्याः ।
- (2) सर्वे प्रश्नाः अनिवार्याः ।
- (3) सर्वेषां प्रश्नानामुत्तराण्युत्तरपुस्तिकायामेव लेखनीयानि ।
- (4) एकस्य प्रश्नस्य सर्वे भागाः एकत्र एव लेखनीयाः ।
- (5) सर्वे प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन उत्तरणीयाः ।

VU-90-Jyotish Shastra

[Turn over

वस्तुनिष्ठ प्रश्नाः

9 × 1 = 9

1. (i) संकलनम् भवति - 1
- (अ) ऋणम् (ब) गुणनम्
- (स) भाजनम् (द) योगम्
- (ii) ख योगे वियोगे धनर्णं तथैव अत्र "ख" इत्यस्य अर्थः भवति - 1
- (अ) 1 (ब) 2
- (स) 0 (द) 5
- (iii) बीजगणितस्य लेखकः अस्ति - 1
- (अ) भास्कराचार्यः (ब) वराहमिहिरः
- (स) गणेशदेवज्ञः (द) माघः
- (iv) कृति भवति - 1
- (अ) वर्गमूलः (ब) वर्गः
- (स) गुणनम् (द) भाजनम्
- (v) कार्तिक मासानन्तरं मासः आगच्छति - 1
- (अ) फाल्गुनः (ब) मार्गशीर्षः
- (स) माघः (द) वैशाखः
- (vi) मेष वृश्चिकयोस्वामि अस्ति - 1
- (अ) बुधः (ब) शनिः
- (स) मंगलः (द) सूर्यः

(vii) चन्द्रवासरे कस्यां दिशायां दिक्शूलः भवति ?

1

(अ) उत्तरस्याम् दिशायाम्

(ब) दक्षिण-दिशायाम्

(स) पूर्व-दिशायाम्

(द) पश्चिम-दिशायाम्

(viii) योगिनी महादशावर्षाणि भवन्ति -

1

(अ) 100

(ब) 36

(स) 120

(द) 108

(ix) विंशोत्तरी महादशायां सूर्यग्रहस्य दशावर्षाणि भवन्ति -

1

(अ) 6

(ब) 10

(स) 18

(द) 7

रिक्तस्थानं प्रपूर्यताम् -

4 × 1 = 4

2. (i) देहं द्रव्य पराक्रमौ ..... लाभव्ययोलग्रतः ।

1

(ii) योगे युति स्यात्. .... श्लोकं प्रपूर्यताम् ।

1

(iii) संशोध्यमानं स्वमृण . .... प्रपूर्यत ।

1

(iv) न षष्ठी न च द्वादशी . .... इति श्लोकं प्रपूर्यताम् ।

1

अतिलघूत्तरात्मकाः प्रश्नाः (एकस्याम् पंक्तौ उत्तरं लिखत)

8 × 1 = 8

3. (i) $(4 \text{ या } -6)^2$ अस्य गणित क्रिया विधेया । 1
- (ii) बीजगणितस्य का उपयोगिता ? 1
- (iii) $-3 \times +2 =$ अत्र गुणनफलं सूत्रसहितं लेख्यः । 1
- (iv) घातनक्षत्राणि लेख्यानि । 1
- (v) यात्रायां चन्द्रविचारः कथं ज्ञायते ? 1
- (vi) रोहिणीनक्षत्रस्य चरणानि लेख्यानि । 1
- (vii) द्वादश भावेषु त्रिक स्थानानि कानि भवन्ति ? 1
- (viii) के शुभग्रहाः ? तेषां नामानि लिखत । 1

खण्ड-ब

लघूत्तरात्मकाः प्रश्नाः (50 शब्देषु उत्तरं लिखत)

4. अव्यक्त संख्यायाः संकलन-व्यवकलनस्य सूत्रं लेख्यम् ।

$12 \times 1\frac{1}{2} = 18$

1½

5. $16 \text{ या } ^2 - 48 \text{ या } +36$ इत्यस्य वर्गमूलं साधयत ।

1½

VU-90-Jyotish Shastra

6. यत्र गुण्यः या 5 रु ।
गुणकः या 3 रु 2 तत्र गुणनफलं साधयत । 1½
7. वर्गमूले करणसूत्रं लेख्यः । 1½
8. $-a^3$ ब 2 अस्य चतुर्घातः साधयत । 1½
9. योगिनीवासज्ञानं स्पष्टयत । 1½
10. यात्रायां सम्मुखशुक्रदोषः लिखत । 1½
11. यात्रायां शुभाऽशुभशकुनानि लेख्यानि । 1½
12. तिथिनां नन्दादि संज्ञा लेख्या । 1½
13. यात्राविधिः स्पष्टयत । 1½
14. नवमांशविचारः सचक्रं साधयत । 1½
15. ग्रहाणां नैसर्गिक मित्राऽमित्रविचारः लिखत । 1½

[Turn over

खण्ड-स

दीर्घोत्तरात्मकाः प्रश्नाः (शब्दसीमा 100 शब्दानि ।)

3 × 3 = 9

16. स्वमव्यमेकं सखे । सैकरूपं, धनाव्यक्तयुग्मं विरूपाष्टकं च ।

युतौ पक्षयोरेतयोः किं धनर्णे, विपर्यस्य चैक्ये भवेत् किं वदाशु ॥

3

अथवा

धनाव्यक्तयुग्माहणाव्यक्त षट्कं

सरूपाष्टकं प्रोज्जस्य शेषं वदाशु ॥ अस्य गणित क्रिया कार्या ।

17. गृहारम्भे वृषवास्तु चक्रम् श्लोकसहितं साधयत ।

3

अथवा

काकिणी विचारः श्लोकसहितं वर्णयत ।

18. भयात-भभोग साधन विधिं स्पष्टयत ।

3

अथवा

होराचक्रं साधयत ।

खण्ड-द

निबन्धात्मकाः प्रश्नाः (शब्दसीमा 250 शब्दानि ।)

2 × 4 = 8

19. यात्रायां तिथि-नक्षत्रयोर्विचारः स्पष्टयत ।

4

अथवा

यात्रायां पथिराहुचक्रं वर्णयत ।

20. इष्टकालः साधन विधिं उदाहरणसहितं स्पष्टयत ।

4

अथवा

स्पष्ट चन्द्रसाधनं उदाहरणसहितं वर्णयत ।

DO NOT WRITE ANYTHING HERE

